

A. Σαμαράκη «Ζητείται ελπίς»

Θέμα: Η απογοήτευση και η διάψευση των ελπίδων για ειρήνη στην ανθρωπότητα μετά τον Β Παγκόσμιο πόλεμο. Ανασφάλεια και ματαίωση ελπίδας

Περιεχόμενο: Κοινωνικό και πολιτικό

Στόχος: Να γίνει εμφανής η ματαίωση που αισθάνεται η ανθρωπότητα μετά τον πόλεμο και η αγωνία της για ένα μέλλον που δεν αφήνει περιθώρια για ελπίδες

Αφήγηση και αφηγηματικά στοιχεία:

- Τριτοπρόσωπη.
- **Αφηγητής:** ετεροδιηγητικός και παντογνώστης. Ο ήρωας της ιστορίας είναι το μόνο πρόσωπο.
- **Η ανωνυμία** δηλώνει ότι είναι αντιπροσωπευτικό δείγμα των ανθρώπων της εποχής. Το ίδιο σημαίνει και **η αοριστία χώρου** (κάποιο καφεενείο σε κάποια μεγάλη πόλη) **και χρόνου** (μετά τον Β' Παγκόσμιο). Έτσι το κείμενο αποκτά **διαχρονικό και οικουμενικό χαρακτήρα**

Στοιχεία της εξωτερικής πραγματικότητας:

Το καφεενείο, η εφημερίδα, οι ειδήσεις, οι ενέργειες του ήρωα, οι κινήσεις του ήρωα, το σούρουπο, το είδωλο του στο καθρέφτη, τα τρόλεϊ, το πλήθος, τα τσιγάρα και ο πωλητής, το ξαναδιάβασμα της εφημερίδας

Στοιχεία του εσωτερικού κόσμου:

Σκέψεις για ενδεχόμενο νέου πολέμου, προβληματισμός για την έναρξη συνεχόμενων τοπικών πολέμων, διάψευση ελπίδας για παγκόσμια ειρήνη,

ιδεολογική σύγχυση, κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα, έλλειψη πίστης σε ιδεολογίες, αναδρομή στις ελπίδες του παρελθόντος και συνειδητοποίηση της απουσίας ελπίδας, μνεία των συγγραφικών του πονημάτων

Συναισθήματα του ήρωα:

Απογοήτευση και απελπισία για την διάψευση των ελπίδων του, ανασφάλεια για την κατάσταση της κοινωνίας και το μέλλον του κόσμου, πανικό και υπαρξιακή αγωνία στη σκέψη της απώλειας της ελπίδας, φόβο για το μέλλον, μικρή και παράλογη ελπίδα μετά την σκέψη να εκφράσει την υπαρξιακή του αγωνία μέσω μιας αγγελίας.

Η διάψευση:

✓ Φαίνεται από τα αποσπάσματα της εφημερίδας που παρατίθενται (κατά σειρά: τεταμένη παγκόσμια πολιτική σκηνή με τοπικούς πολέμους, απειλή από ραδιενέργεια, κίνδυνος νέου πολέμου, προβληματική οικονομία και εξαθλίωση χαμηλών κοινωνικών στρωμάτων , απελπισία στα όρια της αυτοκτονίας. μιμητισμός και αλλοτρίωση άρχουσας τάξης).

✓ Η ειδησεογραφία λειτουργεί σα μανιβέλα στο μυαλό του ήρωα ως αφορμή και όχι αιτία. (Δες: Δεν έφταιγε η εφημερίδα...) για να προοικονομήσει τα αρνητικά συναισθήματα που βιώνουν οι άνθρωποι της εποχής.

✓ Φόβος για νέο πόλεμο (η σκιά του ζου... στην Ινδοκίνα σήμερα αύριο..., Ο πόλεμος, η βόμβα υδρογόνου..., ... πως ο εφιάλτης του πολέμου δεν θα στοίχιωνε πια τη γη μας..., ... Την ειρήνη, τη βαθειά τούτη λαχτάρα που κρέμεται από μια κλωστή., Η σκιά του καινούριου πολέμου), αρνητικά συναισθήματα, σύγχυση και κοινωνική αθλιότητα (είχε ιδρώσει, αυτοκτονίες για οικονομικούς λόγους, Σκεφτότανε τη φτώχεια, την αθλιότητα..., την ταραχή που είχε μέσα σου..., διάψευση από κάθε λογής ιδεολογίες, οι δυο αυτοκτονίες, Άγγιζε θέματα του καιρού μας: τον πόλεμο, την κοινωνική δυστυχία...).

- ✓ Απουσία ελπίδας που διατρέχει όλο το απόσπασμα και εμφανίζεται καθαρότερα σε αρκετά σημεία με την χρήση των λέξεων ελπίζω και ελπίδα .

Ελπίδα:

Ωστόσο μέσα στην απελπισία του ο ήρωας αφήνει να διαφανούν κάποιες χαραμάδες ελπίδας (Βέβαια άλλοι θα ‘χουν ελπίδα, σκέφτηκε. Δεν μπορεί παρά να ‘χουν!) ή και από την ίδια την απέλπιδα ενέργεια του (την αγγελία) και την όρεξη με την οποία όρμησε να την πραγματοποιήσει.

Γλώσσα:

- ✓ απλή λιτή και απέριτη, χωρίς εκφραστικά σχήματα.
- ✓ Γίνεται χρήση και λέξεων της καθαρεύουσας ή ξένης προέλευσης, κυρίως στα αποσπάσματα της εφημερίδας και αναπαράγει την επίσημη γλώσσα της εποχής που επέβαλε το συντηρητικό καθεστώς στη διοίκηση, ην εκπαίδευση και τον τύπο. Έκδηλος είναι κι ο ειρωνικός τόνος του συγγραφέα με τη χρήση ξένων λέξεων στα κοσμικά νέα της εφημερίδας. Σκοπός του είναι να στηλιτεύσει τη ζωή της άρχουσας τάξης που ζει με πολυτέλεια η οποία, από τη μια, δήθεν προσπαθεί να εξευγενίσει τη γλώσσα, αλλά, από την άλλη, είναι η ίδια που τη νοθεύει με τον μιμητισμό και την αλλοτρίωση της, σε αντιδιαστολή με τους απλούς ανθρώπους που υποφέρουν από οικονομική δυσπραγία, απώλεια ελπίδας. Ο μιμητισμός και η αλλοτρίωση των πλουσίων φαίνεται έντονα στα νέα της εφημερίδας. Πέρα από το γεγονός ότι αποτυπώνουν το κλίμα της εποχής, καθώς συμπλέκονται ή συμπαρατίθενται με ξένες λέξεις (αυτούσιες ή ελληνοποιημένες) λειτουργούν ειρωνικά και σαρκαστικά εις βάρος της άρχουσας τάξης, Την ίδια ειρωνική διάθεση προκαλεί και το γεγονός ότι η καθαρεύουσα αυτή δεν είναι ομοιόμορφη, καθώς δανείζεται στοιχεία της αρχαίας ελληνικής ή και της δημοτικής.

- ✓ Ο λόγος του είναι **μικροπερίοδος**, με **ασύνδετα** σχήματα. πράγμα που κάνει το κείμενο να ρέει γοργά.
- ✓ Στο υπόλοιπο κείμενο η γλώσσα είναι δημοτική.

Μεταπολεμικός κόσμος – Ιστορικό πλαίσιο

- ✓ κρίσιμη εποχή που χαρακτηρίζεται από την πόλωση των δύο υπερδυνάμεων ΗΠΑ και ΕΣΣΔ με τη δημιουργία ψυχροπολεμικού κλίματος
- ✓ εμφύλιος πόλεμος στην Ελλάδα
- ✓ πολιτική αστάθεια
- ✓ δημοψήφισμα του 1946 με αποχή της αριστεράς – επαναφορά μοναρχίας
- ✓ σύρραξη κυβερνητικού στρατού και κομμουνιστών ανταρτών
- ✓ κυριαρχία δεξιάς
- ✓ οικονομική δυσπραγία
- ✓ αμερικανικός έλεγχος στην εξωτερική πολιτική
- ✓ ανταποικιακός αγώνας της Κύπρου (1955) – μαχητικές διαδηλώσεις και διαμαρτυρίες στην Ελλάδα
- ✓ 1959, αναγνώριση της ανεξαρτησίας της Κύπρου

*Ή θα διαλέξεις τη σιωπή για να μη χάσεις τη βολή σου, την
ηουχία σου, ή θα αντιδράσεις, θα αντισταθείς, θα αγωνιστείς σε
όλα αυτά τα αποτρόπαια, τα εφιαλτικά που γίνονται για σένα,
υποτίθεται, αλλά χωρίς εσένα.
–Θα μιλήσω. Η σιωπή είναι φουγιά, λιποταξία.
–Καλά πάμε. Η σιωπή, η αδιαφορία, η απάθεια αντίκρου στη θέα
του κόσμου μας δεν ταιριάζει σ' ένα παιδί, σ' έναν νέο όπως εσύ.
–Θα διαλέξω την ελευθερία να πω όχι, αρνούμαι θα πω σ' αυτήν
την απάνθρωπη ανθρωπότητα.... Αντώνης Σαμαράκης*

Σκέψεις σοφών

Για το «Ζητείται ελπίς»

Το '53 είχα διάφορες σκέψεις, αμφιβολίες, ερωτηματικά, προβληματισμούς, ιδέες που δεν μπορούσαν να γίνουν ποιήματα. Έτσι έγραψα μια πρώτη σειρά διηγημάτων που τα συγκέντρωσα στο πρώτο μου βιβλίο «Ζητείται ελπίς».

Το τύπωσα μόνος μου με χίλια βάσανα, με τα δικά μου βέβαια έξοδα, με υπερωρίες και ξενύχτια. Τύπωσα 50 αντίτυπα και γυρνούσα από βιβλιοπωλείο σε βιβλιοπωλείο, όχι για να το αγοράσουν. Δωρεάν τους το έδινα, να το βάλουν στην αποθήκη τους. Πλήρης αδιαφορία. Ήμουν ένας άγνωστος, φτωχοντυμένος δημόσιος υπάλληλος της δεκάρας.

Φτάνω στο Σύνταγμα και κάθομαι σ' ένα καφεενεδάκι. Δίπλα μου εργάτες, άνθρωποι της δουλειάς και του πόνου. Μ' έπιασαν λυγμοί. Έκλαιγα σα μικρό παιδί. Με κοιτούσαν με αγάπη και ενδιαφέρον, όπως οι απλοί άνθρωποι του λαού ξέρουν και όχι βέβαια οι διανοούμενοι, οι πολυπράγμονες. Τότε, χωρίς να μπορώ να εξηγήσω πώς, πήρα το αντίτυπο του βιβλίου και το αφιέρωσα στον εαυτό μου «**Στον Αντώνη. Κουράγιο. Αντώνης**» και έβαλα τη χρονολογία.

[Από συνέντευξη του Α. Σαμαράκη το 1990]

Παπανούτσος Ευάγγελος, κριτική για το "Ζητείται ελπίς" , Εφημερίδα Το Βήμα 30/9/1954, Αθήνα

«Χρέος μου θεωρώ να επιστήσω την προσοχή και του αναγνωστικού κοινού, αλλά κυρίως εκείνων που από την κριτική σκοπιά τους υπεύθυνα παρακολουθούν την κίνηση των Γραμμάτων μας, σ' ένα φτωχικά τυπωμένο μικρό βιβλίο που εκκυκλοφόρησε τώρα τελευταία και περιέχει δώδεκα σύντομα διηγήματα του κ. Αντώνη Σαμαράκη. Τίτλος Ζητείται ελπίς... Εδώ έχουμε έναν άνθρωπο (νέον άνθρωπο μάλιστα, που πρώτη φορά εμφανίζεται στα Γράμματά μας με μιαν έκδοση πεζών κειμένων) που πραγματικά έχει κάτι να πει και που ξέρει πώς να το πει αυτό το κάτι, χωρίς φλυαρία, χωρίς περιττές διακοσμήσεις, αλλά με λίγα και κοφτά λόγια (τι θαυμαστή που είναι η τέχνη της βραχυλογίας!), παραστατικά, δραματικά...

Ο κόσμος του, ο ψυχικός του κόσμος είναι που κερδίζει τον αναγνώστη και εγγράφεται βαθιά στη συγκίνησή μας. Είναι ένας κόσμος ταραγμένος από τις δεινές αντινομίες του καιρού μας, βασανισμένος, αμήχανος· αλλά γεμάτος ευγένεια και τρυφερότητα, και διαποτισμένος από κείνη την ήμερη, την αγιασμένη ανθρωπιά που και μέσα στην έσχατη απόγνωση της αγαπά και σέβεται τον άνθρωπο, αποστρέφεται και μισεί την προστυχιά, την υποκρισία και το ψεύδος.....

Ζητείται ελπίς!!! Υπάρχει ελπίς; Και πού κατοικεί;

Νυνί δε μένει πίστις, ελπίς, αγάπη. (Ώστε τώρα μας απομένουν τρία πράγματα: η πίστις, η ελπίδα και η αγάπη).

(Ύμνος της Αγάπης, Προς Κορινθίους Α' Επιστολή του Αποστόλου Παύλου)

Τι είναι η ελπίδα;

- **Καταφύγιο και τροφή κάθε θνητής - αδύναμης φύσης,** Έλπιζε ως θνητός (Περίανδρος), Ελπίς γαρ η βόσκουσα τους πολλούς βροτών (Σόλων), Οι δυνατοί έχουν θέληση και οι αδύναμοι έχουν ελπίδα (παροιμία)
- **Δομική ουσία του ονείρου, της υπομονής, της εγκαρτέρησης** ότι κάποτε όλα θα διορθωθούν, κάποτε θα γίνει ένα θαύμα και όλα θα φτιάξουν, Το όνειρο ενός ξύπνιου (Διογένης ο Λαέρτιος)
- **Παρηγοριά, προϋπόθεση να φέρει κανείς εις πέρας τη ζωή, αντίδοτο στο φόβο,** Μέχρι τώρα φοβόμασταν, από τώρα και στο εξής θα ελπίζουμε (Victor Frankl),
- **Επαφή με την ψυχή μας, αντίλυτρο της σκληρής αγωγής που θητεύει στον πόνο.**

Ή μήπως είναι

- **αυταπάτη,** ο μεγάλος πλαστογράφος της αλήθειας (Baltasar Gracian)
- **ψευδαίσθηση, άλλοθι,** παραπλανά τους τεμπέληδες και τους αλαζόνες που επαναπαύονται στις υποσχέσεις της (Vaunenburgues)
- **εμπόδιο στην κατανόηση των ανθρώπινων πραγμάτων,** που ξεπερνιέται πολύ δυσκολότερα από το φόβο. (Παναγιώτης Κονδύλης)

- **το χειρότερο κακό**, γιατί παρατείνει τα βάσανα των ανθρώπων.(Φρήντριχ Νίτσε)
- μήπως **χρεοκοπία**, επειδή ξοδεύουμε πολλά σε ελπίδες και προσδοκίες (Eric Hoffer)
- **ασφαλιστική δικλείδα για κάθε λογής απογοήτευση**, Ευλογημένοι αυτοί που δεν ελπίζουν τίποτε, γιατί δεν θα απογοητευθούν ποτέ(Jonathan Swift)
- **δειλία ή ανοησία**, αυτός που απελπίζεται από την ανθρώπινη μοίρα είναι δειλός. Αυτός που έχει ελπίδες γι' αυτήν είναι ανόητος.(Albert Camus)
- **το τελευταίο ανάχωμα πριν την εξέγερση**. Οι ισχυροί θεοί ξέρουν ότι οι θνητοί δεν πρέπει να φτάσουν στην απόγνωση. Γιατί η απόγνωση καθιστά τον άνθρωπο απρόβλεπτο, ανεξέλεγκτο και επομένως επικίνδυνο. Έτσι λοιπόν, έφτιαξαν μια ελπίδα που είναι η κόρη της παραπλάνησης και η μητέρα της αυταπάτης.

Ελένη Χαρμαντζή

